

Hea klient!

Jõudluskontrolli Keskus on saatnud piimaveisekasvatatajatele igakuist infolehte juba 2001. aasta jaanuarist. Seni oleme oma info jagamisega olnud liialt teenusekesksed - igale loomaliigi kasvatajale oleme pakkunud ainult tema loomaliigi kohta käivat infot. Nüüdseks oleme otsustanud kõigile oma klientidele kord kvartalis anda rohkem informatsiooni ja mitte enam teenusekeskselt – et ka seakasvataja teaks, mis veisekasvatatuses toimub ning vastupidi. Teenusekeskseks jääb siiski meie lehe sisemine külg, kus piima- ja lihaveisekasvataja ning seakasvataja leiab just temale mõeldud artikleid. Kahjuks on täna kitsakasvatatajale saadav leht lühem - erialase artiklita – kuid sobiva koostööpartneri leidmisel täidame me tulevikus ka selle tühimiku. Meie kord kvartalis ilmuvast väljaandest JKK Sõnumid leiata ka tulemusi, mida ei ole võimalik mujalt kirjandusest leida, näiteks nn edetabelid. Kuna see on meie esimene väljaanne, siis aja jooksul areneb see kindlasti edasi nii oma sisult kui ka vormilt. JKK Sõnumid saab muutuda Teile kasulikumaks ning huvitavamaks sel juhul, kui meile oma soovidest teada annate. Kindlasti jääb JKK Sõnumite põhieesmärgiks astuda sammuke Teile lähemale ja tutvustada Jõudluskontrolli Keskuses toimuvat. Loodan, et leiate siit endale huvitavat lugemist.

Kaivo Ilves
Jõudluskontrolli Keskuse direktor

UUDISED

95 aastat jõudluskontrolli Eestis

Veiste jõudluskontrolli alustati Skandinaaviamaades juba 19. sajandi lõpul. 1895. aastal asutati esimene karjakontrolli-ühing Taanis, samal aastal ka Rootsis.

Balti mõisnikud jälgisid Rootsi karjakontrolliühingute tööd, kuid suhtusid umbusuga karjakontrolli sisseviimisse Eestis. Eesti mõisakarjades alustati karjakontrolliga 1903. aastal. Esialgu teostati üksikute lehmade toodangu ja söödakulutuse arvestust.

Süstemaatiline objektiivsetel alustel karjakontroll algas karjakontrolliringide loomisega 1909. aastal.

8. märtsil 1909. a otsustati Väandra Põllumeeste Seltsi koosolekul asutada seltsi juurde karjakontrolli osakond. 1. mail 1909. alustas tööd Väandra Põllumeeste Seltsi karjakontrolliühing ning Hans Virkuse eestvõtmisel kontrolliring. Seda loetakse veiste jõudluskontrolli alguseks talukarjades. Esimeseks kontrollassistendiks kutsuti Massujõe talu noorperemees Ernst Tomingas, kes oli vastava ettevalmistuse saanud Soomes.

Novembris 1909 loodi kontrollühisused veel Kambjas ja Rõngus, järgmistel aastatel veel paljudes paikades.

JKK Maamessil

JKK osaleb ka sel aastal Maamessil, mis toimub 15-17. aprill Tartu Näituste messikeskuses.

Atesteerimine

Vastavalt “Põllumajandusloomade aretuse seadusele” võib alates 01.01.2004 jõudlusandmete kogumise ning edastamisega tegeleda loomapidaja või tema poolt volitatud isik, kes omab jõudlusandmete koguja tunnistust. Selleks peab vastavat tunnistust sooviv isik läbima testi.

Piimakarjakasvatavad saavad testi täita oma maakonna JKK zootehnik-peaspetsialisti juures või JKK Tartu kontoris. Eelnevalt on vajalik aeg kokku leppida (Tartus testida soovijatel telefonil 738 7737 või 738 7738). Seakasvatatel on testi täitmiseks vajalik eelnevalt aeg kokku leppida telefonil 738 7765.

Suuresti aitab testi edukale läbimisele kaasa eelnev tutvumine piimaveiste jõudluskontrolli käsiraamatuga või sigade jõudluskontrolli käsiraamatuga (a 40 krooni), mida saab osta maakondade zootehnik-peaspetsialistidelt või JKK-st. Käsiraamat on saadaval ka meie koduleheküljel.

Seisuga 23. märts 2004 oli atesteeritud 788 piimaveiste jõudlusandmete kogujat (paljud loomapidajad kasutavad jõudlusandmete kogumisel ja edastamisel kontrollassistendi teenust) ja 51 sigade jõudlusandmete kogujat. Atesteerimata on veel 3 sigade jõudluskontrollis ja 392 piimaveiste jõudluskontrollis olevat omanikku.

Jõudlusandmete koguja tunnistuse olemasolu üle teostavad järelevalvet Veterinaar- ja Toiduameti Põllumajandusloomade aretuse järelevalve büroo inspektorid.

UUENDUSED

Vahelduv kontroll-lüps

Karjadele, kus lüpsitööde kiire kulg ja ruumipuudus raskendavad kontroll-lüpsi tavapärasest läbiviimist, on JKK loonud võimaluse rakendada uut kontroll-lüpsi läbiviimise ja seega ka toodangu arutamise meetodit. Uue meetodi ehk vahelduva kontroll-lüpsi korral

mõõdetakse piimakogus ning võetakse piimaproov vaid ühel lüpsikorral. Ühe lüpsikorra kontroll-lüpsi tulemused võetakse aluseks lehma toodangu arvutamisel.

Lähemat informatsiooni vahelduva kontroll-lüpsi kasutuselevõtmise tingimuste kohta saab zootehnik-peaspetsialistilt maakonnas.

Sigade jõudluskontroll

Lõpusirgele on jõudnud põhjalik ettevalmistustöö pieträani tõugu sigade geneetiliseks hindamiseks. Läbi on viidud esimene katseline hindamine, regulaarseks muutub hindamine aprillis.

Armas lihaveisekasvataja!

2003. aasta alguses toimus Jõudluskontrolli Keskuse poolt lihaveisekasvatajate turu-uuring, milles osales 62% lihaveiste jõudluskontrollis olevatest klientidest, kusjuures kaasatud oli enamus lihaveisekasvatajatest, kelle karja suurus oli 4 ja enam lihaveist.

Tol ajal plaanisid 85% vastanutest (75% postitatud ankeetidest saadeti

JKK-sse tagasi) karja suurendamist.

Võrreldes seisuga 01.01.2003, kui lihaveiste jõudluskontrollis oli 335 loomapidajat kokku 2660 lihaveisega, on see arv kasvanud 515 loomapidajani kokku 5923 lihaveisega.

Uuringust selgus, et vajaka on jäänud igasugusest lihaveisekasvatust puudutavast informatsioonist. Ja kuna eelstatuimaks infoallikaks peeti Jõudluskontrolli Keskuse infolehte, siis on see infoleht nüüd ka sündinud.

Kõige rohkem informatsiooni vajati lihaveiste ostu-müügi võimaluste, tõuaretuse, seemendamise, pidamise ja söötmise kohta.

Nõuannet vajati suguloomade valiku ja söötmise ning pidamise osas.

Uus infoleht hakkabki jagama lihaveisekasvatuse osas informatsiooni lihaveiste tõugude, aretuse, pidamise, söötmise, jõudluse jms osas, lisaks teiste kasvatajate häid kogemusi ja uudiseid mujalt maailmast.

Lihaveiste arv Eestis PRIA ja JKK andmetel (seis 17.03.2004):

PRIA loomade registri andmetel				JKK lihaveiste jõudluskontrolli andmetel				
Omanikke kokku				1765	515			
Piimatõugu ammesid				489				
Tõu nimetus	Kokku	Lehmi	Lehmikuid	Kokku veiseid	Lehmi	Lehmikuid	Puhtatõulisi veiseid	Ristandeid
Aberdiin-angus	2880	361	1488	1574	336	880	114	1460
Belgia sinine	2	2	0	3	2	1	0	3
Hele akviteen	9	2	4	5	1	2	4	1
Hereford	3418	641	1591	2056	484	1002	244	1812
Limusiin	2849	279	1444	1471	265	810	84	1387
Piemontes	106	17	56	58	19	34	0	58
Šarolee	262	23	133	159	28	83	39	120
Simmental	14	1	11	11	0	10	11	0
Šoti mägiveis	131	44	48	97	29	40	32	65
Kokku	9671	1370	4775	5434	1164	2862	528	4906

Maakonniti kasvatatakse lihaveiseid JKK lihaveiste jõudluskontrolli andmetel järgmiselt (seis 17.03.2004):

Maakond	Karju kokku	Veiseid kokku	Ammlehma kokku
Harjumaa	15	418	129
Hiiumaa	25	431	135
Ida-Virumaa	5	24	3
Järvamaa	9	90	23
Jõgevamaa	14	91	15
Läänemaa	49	805	255
Lääne-Virumaa	31	585	156
Pärnumaa	68	665	123
Põlvamaa	17	121	42
Raplamaa	49	649	214
Saaremaa	116	818	197
Tartumaa	19	183	48
Valgamaa	23	389	134
Viljandimaa	41	376	86
Võrumaa	34	278	93

Missugune lihatõug on simmental?

Simmentali tõug on kõige hiljem Eestisse sissetoodud lihaveisetõug. Ainuke simmentali kari on praegu Valgamaal Karula vallas – 10 lehmmullikat ja pull.

Pärineb see tõug Kesk-Euroopast Šveitsist. Saksamaal ja Austrias tuntakse seda tõugu Fleckvieh nime all.

Hea piimatoodangu ja heade lihaloomaomaduste tõttu nimetatakse tõugu ka universaalseks tõuks, mille tõttu osades riikides peetaksegi simmentali nii piima- kui lihatootmise eesmärgil (Šveits).

Simmentali tõugu nimetatakse suureks lihatõuks. Värvuselt on simmentali valge-pruunikirjud. Esineb nii sarvilisi kui nudisid liine. Tõugu sobib ristata suurte piimatõugu lehmadega (mitte mullikatega), šarolee, aberdiinanguse, limusiini, herefordi tõugudega.

Simmentali tõug sobib intensiivseks pidamiseks, kuna loomad on head söödaväärindajad. Suure piimatoodangu tõttu kasvavad vasikad imemisperioodil väga kiiresti ja omavad kõrgeid võrdustuskaalusid.

Põhjamaade (Soome, Rootsi, Taani) 2002. aasta lihaveiste jõudluskontrolli andmete põhjal on puhtatõuliste simmentali sündimiseaajal keskmiselt 43-48 kg, 200-päeva kaalud keskmiselt 301-346 kg ja 365-päeva kaalud kesk-

miselt 456-590 kg.

Täiskasvanud lehmade keskmine kaal on 700-900 kg ja pullidel 1000-1400 kg.

Kolm küsimust simmentalikasvatatajale Kalmer Visnapuule:

1. Oled siiani olnud tubli herefordikasvataja. Kuidas ja miks ostsid nüüd simmentali tõugu lihaveised?

Kasvatan hereforde juba seitse aastat ja olen endiselt veendunud, et hereford on parim tõug eksteniivseks, looduslähedaseks lihaveisekasvatuseks. Simmentali seetoomiseks on kaks peamist põhjust:

- üsna palju on Eestis "endistest" aegadest pärit herefordikarju, kus suguluspaarituse ja ebajärjekindla pullivaliku tulemusel on ammelehmad jäänud väikeseks, tiinestuvad halvasti ja ammelehma piimatoodang on üsna madal (seda näitab kõige paremini vasika 200 päeva kaal). Sellised karjad ei sobi tõuaretuseks. Lihatootmiseks oleks vaja selliste loomade puhul kasutada ristamist. Minu arvates ongi simmental parim tõug herefordiga ristamiseks. Selle tulemusena paraneb ammelehma piimatoodang, kiireneb kasv, paranevad emadused. Samal ajal säilivad herefordi head omadused: lihtne poegimine, rahulik loomus ja punavalge värvus.

- teiseks põhjuseks on minu arvamus, et simmental on väga sobiv tõug piimakarjakasvatusele lihakarjakasvatusele üleminekul. Eriti sobiv peaks ta olema eesti punast tõugu lehma ristamiseks.

2. Iseloomusta palun lühidalt oma karja simmentale ja võrdle herefordidega.

Jaanuaris 2004 tõin 10 aastavanust simmentali mullikat ja ühe pulli. Mullikad on pärit Rootsi parimast simmentalikarjast. 2003 kevadel ostsin samuti Rootsist herefordi mullikaid, seetõttu on võimalik loomade keskmisi andmeid veidi võrrelda:

	Sünnikaal	200 päeva kaal	365 päeva kaal
Simmentali mullikad	43 kg	324 kg	497 kg
Herefordi mullikad	41 kg	240 kg	402 kg

3. Mis plaanid on Sul tulevikus simmentali tõuga?

Loodan, et selle suurepärase lihaloomatõu vastu tekib Eestis suurem huvi ja mul õnnestub tõuloomi müüa. Olemasolevate loomade baasil plaanin luua simmentali tõukarja.

Ly Jõras

Väliteenistuse osakonna
veiste jõudluskontrolli sektori
zootehnik-peaspetsialist

Kuidas fikseerida nudit veist?

Üldinfo

Asutused, mis suuremal või vähemal määral kaitsevad eesti lihaveisekasvatatajate huve:

Eesti Lihaveisekasvatatajate Selts, mille eesmärgiks on lihaveiste kasvatamise ja aretamise populariseerimine Eestis. Seltsi asukoht on Raplamaal Kaiu vallas.

Kontaktisikuks on Leino Vessart tel 513 1569. Internetis aadressil <http://www.lihaveis.ee>

Eesti Tõuloomakasvatatajate Ühistu, mis koordineerib veiste tõuaretust. Organisatsioon esindab eesti holsteini, eesti punase karja, eesti maakarja ja lihaveiste aretajaid. Ühistu asukoht on Raplamaal Kehtna vallas Keavas. Kontaktisikuks on lihaveiste konsulent Reet Toi tel 432 0333, 749 3296 (esmaspäeviti) 516 5422. Internetis aadressil <http://www.etky.ee>

Kvaliteet Veiseliha Tootmise ja Turustamise Ühistu Eesti Lihaveis, mis tegeleb lihatõugu (vähemalt 75%-lise lihatooveresusega - II põlvkond) veiste kokkuostuga ja delikatess-veiseliha turustamisega. Ühistu asukoht on Lääne-Virumaal Rakvere vallas. Kontaktisikuks on Kalmer Visnapuu tel 50 43 591.

Jõudluskontrolli Keskus, mis tegeleb piimaveiste-, lihaveiste-, sigade- ja kitsede jõudluskontrolliga. Keskus asub Tartus Kreutzwaldi 48A. Kontaktisikuks lihaveiste jõudluskontrolli osas on Ly Jõras tel 738 7737. Internetis aadressil <http://www.reg.agri.ee>

Kõikidele lihatõugudele, väljaarvatud šoti mägiveis, on Eesti Tõuloomakasvatatajate Ühistust võimalik tellida spermat: Liili Nikkel, Mihkel Ristal tel 48 73 166 Keavas, Raplamaal ja Mihkel Jalakas tel 7 493 287 Märjal, Tartumaal.

Suurima 305 päeva laktatsiooni piimatoodanguga lehmad 2004. aastal

JKK tööjuubelid 2004. aastal

Viivika Laan – 30
Toomas Vain – 25
Heili Reinhold – 25
Tea Kivimaa – 20
Thea Tõnise – 15

KONTAKTID

Jõudluskontrolli Keskus

Kreutzwaldi 48A, 50094 Tartu
Tel. **738 7700**
Faks **738 7702**
E-post: keskus@reg.agri.ee

Telefonid

Kodulehekülj: www.reg.agri.ee
738 7738 Piimaveiste ja kitsede jõudluskontrollialane nõustamine
738 7737 Programmid Vissu ja Vissuke ning Lihaveiste jõudluskontrollialane nõustamine
738 7765 Sigade jõudluskontrollialane nõustamine
738 7762 Kõrvamärkide müük
738 7751 Järvamaa klienditeenindaja
738 7752 Harju-, Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga-, Võrumaa klienditeenindaja
738 7753 Lääne-, Põlva-, Rapla-, Tartu- ja Viljandimaa klienditeenindaja
738 7754 Lääne-Viru-, Pärnu-, Järvamaa klienditeenindaja
738 7756 Põlvnemisandmed
738 7731 Geneetiline hindamine (veised)
738 7735 Geneetiline hindamine (sead)
738 7767 Raamatupidamine

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu
Tel. **738 7725**
Faks **738 7724**

Telefonid

738 7722 Piimameetrite testimine
738 7721 Piimaproovide vastuvõtt
738 7726 Piimaringid

Eesti punane

Lehma nr	Nimi	Omanik	Lakt. Nr	Piima kg	Rasva %	Rasva kg	Valku %	Valku kg
565375		Tartu Agro AS	3	11579	3,73	431	2,97	344
363272	Vigri	Ranna Farm OÜ	5	11305	4,36	493	3,38	383
563281	Rai	Ranna Farm OÜ	2	10903	4,62	504	3,45	376

Eesti Holstein

549518	Hesa	Põlva POÜ	3	13693	3,9	534	3,49	478
1100693	Lei	Põlva POÜ	2	13544	3,21	435	3,02	409
1201284	Võlu	Põlva POÜ	2	13453	3,72	501	3,32	447

Eesti maatõug

588201	Sussu	Endel Lauri	4	6880	4,38	302	3,06	210
1611366	Naaskel	Ulle Erman	2	6126	4,04	248	3,39	208
330215	Maasi	Arnold Prinitis	2	5988	5,36	321	3,38	202

MUHEDAT

Jõudluskontrolli Keskuse nime kirjutamine tekitab mõnede ettevõtete töötajates aeg-ajalt segadust. Nii on meie nime kirjutatud väga erinevalt. Siinkohal on toodud huvitavamad variandid:

Jõusöödakontroll, Iluduskontroll, Juurduskontroll, Jõuduskondroli keskus, Eudlus Kontrolli Keskus, Õudluskontrollikeskus, Liikluskontrolli keskus.

Ka meie aadressi (Kreutzwaldi 48A) kirjutamisel on kasutatud mitmeid huvitavaid kirjaviise. Siinkohal on toodud mõned sagedamini kirjutatud variandid ning mõned põnevamad kirjadid:

Kreutswaldi (11), Kreuzwaldi (9), Kreutswaldi (9), Kreutswaldi (7), Krutswaldi (2), Kruzwaldi, Kõrvswaldi, Greitšwaldi, Kruvtswaldi, Kaudzswaldi, Kreizwaldi, Krezwaldi.

KALENDER

15-17. aprill – Maamess 2004 Tartu Näituste messikeskuses (Kreutzwaldi 60, Tartu)

11. mai – lüpsikarja aretusväärtuste järjekordse hindamise tulemuste avaldamine koos Interbulli hindamistulemustega JKK kodulehel

13-14. mai – X Balti Aretuskonverents (info ja registreerimine tel 731 3450, e-post alo@eau.ee)

JKK avatud uste päev toimub iga kuu teisel neljapäeval. Võimalik on tutvuda analüüside labori ja andmetöötlusosakonnaga. Vajalik registreerimine telefonil 738 7738 - Toomas Remmel.

Endiselt on programmide Vissu ja Vissuke kasutamise osas võimalik saada tasuta koolitust, mis toimuvad kolmapäeviti. Vajalik on registreerimine telefonil 738 7738 - Ly Jõras.

MAAKONDADE ZOOTEHNIKUD

Harjumaa	Maire Põhjala	Västriku 2b, Tallinn	tel 655 7250	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Ly Kogermann	Leigri 5, Kärdla	tel 463 1147	gsm 516 7815	E 9.00-14.00
Ida-Virumaa	Anna Muttik	Neffi 2, Rakvere	tel 322 7018	gsm 511 9264	E 9.00-14.00
Jõgevamaa	Urmas Raide	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	gsm 511 6875	E 8.00-16.00
Järvamaa	Anne Rosenberg	Rüütli 2, Paide	tel 385 0286	gsm 510 3312	E 9.30-12.00, T 9.30-15.00 *
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Saima Toom	Posti 30, Haapsalu	tel 473 3007	gsm 516 7872	E 9.00-16.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 9.00-15.00
Pärnumaa	Malle Unt	Lauka tee 4 (EKTO maja), Pärnumaa **	tel 443 3120	gsm 516 7878	E 10.00-14.00
Raplamaa	Elle Meister	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	gsm 516 7868	E 10.00-15.00
Saaremaa	Aarne Põlluäär	Kohtu 10, Kuressaare ***	tel 453 1352	gsm 517 4320	R 9.00-17.00
Tartumaa	Urmas Raide	Kreutzwaldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	gsm 511 6875	T 8.00-16.00
Valgamaa	Evi Prins	Lai 19, Valga	tel 764 2995	gsm 520 6231	2. ja 4. E 9.00-14.00
Viljandimaa	Saive Kase	Vabaduse plats 4, Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	1. ja 3. T 9.00-13.00 ****
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11, Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	R 9.00-14.00

* mai- ja juunikuus K 9.30-15.00

** alates maikuust Haapsalu mnt. 86, Pärnu

*** alates juunikuust Tolli 7, Kuressaare

**** mai- ja juunikuus T 9.30-14.00 ja gsm 510 3312